

	- про якість освіти, виховання і розвитку учнів;	
	- про стан впровадження та ефективність інноваційних технологій навчання, виховання і розвитку учнів.	
5.	Стан навчально-матеріального забезпечення та технічного оснащення навчально-виховного процесу в школі:	
	- забезпечення приміщенням;	
	- методичне і технічне оснащення навчальних кабінетів;	
	- санітарно-гігієний стан школи;	
	- морально-психологічний стан педагогічного і учнівського колективів.	

Висновки... Рівень сформованості технологічної культури керівника школи визначається відносною величиною суми величин К.еф. кожної управлінської функції до їхньої кількості:

(К.еф.у.р.+ К. еф.о.+ К.еф. р.- к.+ К.еф.к.) : 4 (5).

Якщо: 0,25 < К.еф. ≤ 0,50 – низький рівень;
 0,50 < К.еф. ≤ 0,65 – номінальний рівень;
 0,65 < К.еф. ≤ 0,85 – середній рівень;
 0,85 < К.еф. ≤ 1,00 – високий рівень.

Література

1. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника / Л. В. Васильченко. – Харків : Основа, 2007. – 176 с.
2. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом / В.Г.Афанасьев. – М.: Изд. Политической литературы, 1973. – 390 с.
3. Організаційно-педагогічні умови формування технологічної культури керівника школи: науково-методичний посібник / за ред. Н.М.Островерхової. – К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. – 155 с.

Анотація

Розроблені і впроваджені автором теоретико-методологічні засади та методичні рекомендації щодо формування технологічної культури керівника школи позитивно впливають на підвищення її ефективності.

Аннотация

Разработанные и внедренные автором теоретико-методологические основы и методические рекомендации по формированию технологической культуры руководителя школы позитивно влияют на повышение ее уровня.

Summary

The author's theoretical and methodological foundations and guidelines for the development of the technological culture of school leaders have a positive effect on increasing its level.

Ключові слова: управління, технологічна культура управління, метод, критерій, технологія.

Ключевые слова: управление, технологическая культура управления, метод, критерий, технология.

Key words: management, technological culture management, method, criterion, technology.

Подано до редакції 15.08.2011.

УДК 37.035:57.017-053.5

©2012

Павлушценко Н.М.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний етап політики України спрямований на входження нашої держави до європейської співдружності. Політичні та соціокультурні зміни, інтеграційні та економічні процеси створюють передумови для вдосконалення вітчизняної педагогічної освіти щодо її відповідності вимогам Європейського освітнього простору, впровадження гендерних підходів у вихованні підростаючого покоління. Особлива увага в процесі реформ приділяється проблемі створення однакових умов для представників обох статей як рівних у правах і можливостях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Результати експериментальних досліджень, аналіз наукових джерел та психолого-педагогічної літератури з гендерної проблематики дав змогу відзначити, що гендерне виховання відноситься до найскладніших питань в теорії і практиці виховання дитини з урахуванням фактору її статі. Методологічною і методичною базою нашої розвідки стали праці С.Вихор, Т.Говорун, О.Кікінежді, І.Кльоциної, Л.Штильової про сутність, значення та принципи гендерного виховання дітей і молоді.

Так, С.Вихор запропонувала власну методику реалізації педагогічних умов гендерного виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку, яку розкрила і науково обґрунтувала в дисертаційному дослідженні [1].

Т.Говорун та О.Кікінежді в своїх наукових розвідках торкаються проблем статево-рольових стереотипів, що стають на заваді ефективності гендерного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, специфіки гендерного виховання змалку, особливостей організації виховного процесу на засадах гендерної рівності [2; 3].

Л.Штильова, переймаючись питаннями гендерного підходу в освіті, зважає на необхідність відмови від асиметрії бінарного типу в навчально-виховному процесі сучасної школи. У своїх доробках дослідниця також пропонує власний метод гендерного аналізу сучасного уроку та гендерної експертизи виховних заходів [5].

І.Кльоцина, розглядаючи проблему гендерної соціалізації особистості, визначає специфіку інститутів соціалізації дитини молодшого шкільного віку, серед яких неабиякого значення набувають родина, школа, однолітки і засоби масової інформації [4].

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає в науковому обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов гендерного виховання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження... У зв'язку з необхідністю комплексного підходу до вирішення означеної проблеми нами було визначено організаційно-педагогічні умови гендерного виховання дітей молодшого шкільного віку: удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних підходів; використання результатів гендерного аналізу підручників початкової школи для формування егалітарної свідомості; організація виховного процесу на засадах гендерної рівності.

Удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних підходів передбачало методологічне забезпечення вирішення цієї проблеми. Гендерний підхід представлено сукупністю уявлень, згідно з якими розбіжності в поведінці та сприйнятті дівчаток і хлопчиків визначаються не скільки їхніми фізичними особливостями, скільки таким соціальним фактором, як виховання і представленими в кожній культурі уявленнями про сутність жіночого і чоловічого.

Гендерний підхід в освіті ми визначаємо як відмову від асиметрії гендерної соціалізації подвійного (бінарного) типу і перехід до соціального конструювання статі без наголошення на біологічних її показниках.

Методологію гендерного підходу розуміємо як сукупність прийомів і принципів отримання потрібної учням інформації з проблеми рівності статей [5].

Для здійснення першої організаційно-педагогічної умови ми виходили з того, що здоланню розбіжностей дітей різних статей молодшого шкільного віку між собою будуть також сприяти формування в їхній свідомості не тільки уявлення про ідеали виховання в родині, а головне про рівноправні соціальні ролі протилежної статі.

В якості основних педагогічних окреслень, використовуваних при вирішенні поставленої умови, застосовувалися *бесіди*: пропедевтична (з метою ознайомлення учнів початкових класів з основами громадської думки стосовно невідокремлення гендерним стереотипам щодо статей, непримиримого ставлення до антисоціальних вчинків, проявів неадекватної статево-рольової поведінки, розвитку критичного ставлення до власної поведінки та поведінки інших; ситуативна (з метою уникнення неадекватної взаємодії дітей різних статей в конкретній ситуації, або після її здійснення учнями); розгорнута (з метою детального подання матеріалу щодо проблеми дослідження з добром відповідної тематики до кожної розгорнутою бесіди з учнями початкових класів).

Дискусія з метою групового обговорення конкретного питання, сюжету чи ситуації з добром тематики, прогнозованих питань тощо.

Вербальний метод: спеціально дібрані твори художньої літератури: казки (відповідної тематики); вислови малих фольклорних жанрів (прислів'я, приказки, частівки, загадки), що використовувалися з метою ефективнішої роботи з учнями молодшого шкільного віку.

Привчання як метод залучення учнів початкових класів до партнерської взаємодії представників обох статей передбачав постійне (багаторазове) повторення і пропагування ідеалів егалітарної взаємодії статей, що задовольнялося домінуванням конкретного мислення молодших школярів над абстрактним, багатством їхньої уяви, наявністю певного соціального досвіду взаємодії з представниками протилежної статі.

Розповідь як прийом удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних підходів визначалася як об'ємне (детальне) інформативне поле про рівноправність статей та важливість її дотримання в повсякденному житті: при взаємодії з однолітками своєї та протилежної статі; при здійсненні навчальної діяльності; при виконанні доручень з боку дорослих (вчителя, батьків); під час реалізації творчих завдань; під час трудової діяльності тощо.

Засобами переконання виступали: слово (як авторитетна думка вчителя, вихователя, автора пропонованого формульованого експерименту); плакати (у вигляді зображень сімей, де домінують демократичний стиль виховання чи у вигляді взаємодії дітей різних статей на рівні егалітарних стосунків); слайди (у вигляді інформації стосовно законів України про рівні права представників обох статей, пропаганди принципів рівноправності, партнерства, взаємозамінності статей тощо); матеріали з газет і журналів (з добром інформації

про рівноправність стосунків статей); спеціальна інформація (на конкретний випадок взаємодії представників різних статей).

Організація і реалізація педагогічної практики з удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних підходів здійснювалася:

- інтеграцією в зміст виховання молодших школярів сучасних наукових досягнень гендерної педагогіки, критичної педагогіки, гендерної психології;
- виведенням зі шкільного середовища гендерних стереотипів, які обмежують розвиток особистості в процесі освіти і свободу обрання життєвих стратегій;
- інноваціям щодо використання методів і форм взаємодії з учнями початкових класів (інтерактивні форми, активне введення у виховний процес особистісного досвіду кожного у вигляді спостережень чи ідей);
- гуманізацією педагогічної взаємодії: заохочення учнів різних статей до навчальної та позакласної роботи на основі уявлень про рівноправність дівчаток і хлопчиків у родині, школі, суспільстві;
- пропагуванням поваги до прав особистості незалежно від статі на самовдосконалення, індивідуальність і свободу самовираження;
- формуванням активної життєвої позиції і альтернативних стратегій в питаннях здолання будь-яких форм дискримінації за статевою ознакою [2].

Отже, удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних підходів заохочувало дітей до більшої (порівняно з рамками статевих ролей) гнучкості в інтересах і особистісних рисах; сприяло самоповазі й адекватній оцінці з боку однолітків; слугувало зменшенню гендерної поляризації та здоланню суворих статево-рольових стереотипів.

Для створення емоційно-позитивного клімату в організації діяльності дітей молодшого шкільного віку було здійснено наступну організаційно-педагогічну умову – *використання результатів гендерного аналізу підручників початкової школи для формування егалітарної свідомості*.

Стрижневими методами в роботі з дітьми молодого шкільного віку під час здійснення даної організаційно-педагогічної умови були: заохочення, похвала, публічне схвалення, які розраховані на домінування в молодшому шкільному віці наочно-образного і логічного мислення учнів.

На цьому етапі використовувалися такі *види ігор* (одна з найулюбленіших форм діяльності молодших школярів): сюжетно-рольова (сумісна, творча, конкретного спрямування); гра парами (вирішення ситуацій міжстатевої взаємодії); гра в процесі праці (сумісна творча чи трудова діяльність).

Методи організації діяльності і соціального досвіду учнів: *діяльнісний*: дискусійний (публічне обговорення цінності кожної дитини, її вподобань, інтересів, переконань); пошуковий (розмова, що передбачала розмірковування над ситуацією, близькою соціальному досвідові дитини молодшого шкільного віку).

Демонстраційний метод, що передбачав активне залучення учасників експерименту до співпраці: наслідування переконань дорослих, що сповідають егалітарні принципи взаємодії статей; використання наочності: малюнки, картинки (із зображенням егалітарної тематики взаємин статей); вирішення ігрових міні-ситуацій на відповідну тематику (пропонованих як самими учнями, так і експериментатором).

Провідними також були наступні *прийоми* реалізації означеної умови: залучення учнів різних статей до міжособистісної діяльності на егалітарних засадах; постановка перспективи (вказівка на перспективний досвід міжособистісної взаємодії статей, що в дитинстві відбувається на егалітарних засадах); педагогічне підкріплення (демонстрація дорослими учасниками експерименту партнерських взаємин статей); опора на авторитет вчителя, батьків (беззаперечний авторитет першого вчителя, батьків виступають як індикатор до дотримання егалітарної взаємодії статей).

До головних *засобів* впливу на формування егалітарної свідомості молодших школярів віднесено: критичний аналіз конкретних ситуацій (виховної, конкретної, з побаченого чи почутого дітьми під час перегляду телепередач чи прослуховування радіо, з подій у країні, суспільстві тощо); аналіз творів мистецтва (героїв казок, малюнків у підручниках, кіно і відеоматеріалів); перегляд кінофільмів (де має місце демонстрація паритетних стосунків статей); схеми егалітарної тематики (наприклад, *еволюція людини* на прикладах як жіночої статі, так і чоловічої); привчання до рівноправної взаємодії статей (багаторазове нагадування про передові позиції людей, що підтримують традиції рівноправної взаємодії статей).

Крім того, ми здійснювали гендерний аналіз соціокультурних явищ сьогодення; інформували про дійсний вклад в історію, традиції та культуру українського народу як чоловіків, так і жінок.

Зважаючи на вищевикладене, організаційно-педагогічна умова, що передбачала використання результатів гендерного аналізу підручників початкової школи для формування егалітарної свідомості була спрямована на наступне:

- нейтралізацію чи істотне пом'якшення усталених статево-рольових стереотипів взаємин статей;
- виховання учнів різних статей в душі вільного конструювання власної особистості;

- відхід від протиставлення “природного призначення” чоловіків і жінок в педагогічній діяльності на уроках і в позаурочний час;
- зміну поняття «обов'язки» на поняття про «власне право і свій вибір»;
- заохочення хлопчиків і дівчаток до занять, що відповідають їхнім інтересам, вподобанням й індивідуальним особливостям свідомості;
- привчання дітей різних статей до поведінки, що відповідає конкретній ситуації;
- повсякчасну підтримку партнерських взаємин між хлопчиками й дівчатками в навчальному й виховному процесах [2].

Не менш важливою є наступна умова – *організація виховного процесу на засадах гендерної рівності*.

Реалізація означеної організаційно-педагогічної умови передбачала корекцію уявлень дітей про базові теоретичні поняття (гендерні ролі, гендерні взаємини, гендерну рівність), усвідомлення принципів гендерного виховання (рівноправність, партнерство, взаємозамінність статей).

Ефективність означеної організаційно-педагогічної умови досягалася завдяки: готовності дітей самостійно приймати рішення (меша заангажованість, порівняно з дорослими, які більше обтяжені статево-рольовими стереотипами); здатності оцінювати власну поведінку (рефлексія щодо відтворення партнерських стосунків з представником протилежної статі); спроможності дітьми регулювати свою активність (саморегуляція поведінки й бажання діяти відповідно до егалітарних традицій у взаєминах статей).

Провідними на даному етапі роботи були такі форми, методи, прийоми і засоби педагогічного впливу: *робота в парах*: на уроках праці; гурткова робота (спілка парної діяльності); загальношкільні виховні заходи (КВК, змагання, конкурси, танцювальні ранки, святкові хороводи).

Використовувані *методи*: вербальний (діалог; елементи евристичної бесіди про внесок синів і доньок України в її історію, культуру, науку); демонстраційний (наслідування поведінки дорослих необтяженої статево-рольовими стереотипами); гра в процесі праці (рольова, творча, пізнавальна тощо).

До *приймів і засобів* педагогічного впливу на свідомість молодших школярів ми віднесли наступні: залучення учнів різних статей до спільної діяльності на засадах партнерства і взаємозамінності; постановка і подолання труднощів (з метою мотивації й активізації дітей різних статей до паритетної взаємодії); рекламні слайди (з гендерної тематики); привчання (багаторазове наголошення на рівноправності дітей різних статей); презентації (з прикладами самореалізації відомих осіб, що досягали відповідно до поклику душі, не підкоряючись статево-рольовим стереотипам і усталеним традиціям стосовно статей).

Отже, зважаючи на те, що школа є провідним інститутом гендерної соціалізації дітей реалізація розроблених і описаних нами організаційно-педагогічних умов можлива завдяки наступним характеристикам:

- розширення зон самореалізації дітей (наприклад, заохочення учнів різних статей до ділової взаємодії);
- організація досвіду рівноправного співробітництва хлопчиків і дівчаток у сумісній діяльності (ігровій, творчій, пізнавальній);
- пом'якшення усталених культурних заборон на емоційне самовираження хлопчиків (заохочення їх до вираження чуттів);
- залучення дівчаток до підвищення самооцінки (ведення щоденника з фіксацією успіхів, невеличких перемог);
- створення сприятливих умов для тренування міжстатевої чутливості (через театралізацію, обмін ролями, драматизацію тощо);
- залучення обох батьків (а не тільки мам) до виховання дітей.

Висновки... Отже, реалізація означених організаційно-педагогічних умов: удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних підходів, використання результатів гендерного аналізу підручників початкової школи для формування егалітарної свідомості, організація виховного процесу на засадах гендерної рівності здійснювалася як під час навчального процесу, так і в позакласній виховній діяльності, які відбувалися згідно принципів гендерної чутливості, персоналізації, лояльності. А також привернення уваги вихованців до нав'язування статево-рольових стереотипів засобами масової інформації, проявами сексизму, що принижує гідність як хлопчиків/чоловіків, так і дівчаток/жінок; демонстрацією учасниками експерименту і педагогічним колективом моделей поведінки, що відповідають покликанню.

Література

1. Вихор С.Т. Гендерне виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку : дис... кандидата пед. наук: 13.00.07 / Світлана Теодозіївна Вихор. – Тернопіль, 2005. – 268 с.
2. Говорун Т.В. Гендерна психологія / Т.В.Говорун, О.М.Кікінежді. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2004. – 308 с.
3. Кікінежді О. Чи підвладна психологія молодшого школяра гендерним стереотипам? / О.Кікінежді // Початкова школа. – 2005. – №12. – С.48-52.
4. Клецина И.С. Гендерная социализация: / И.С.Клецина. – СПб. : Издательство РГПУ им. А.И.Герцена, 1998. – 92 с
5. Штылева Л.В. Фактор пола в образовании: гендерный подход и анализ / Л.В.Штылева. – М. : ПЕР СЭ, 2008. – 316 с.

Анотація

У статті визначено організаційно-педагогічні умови гендерного виховання дітей молодшого шкільного віку: удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних підходів; використання результатів гендерного аналізу підручників початкової школи для формування егалітарної свідомості; організація виховного процесу на засадах гендерної рівності.

Анотація

В статті представлені організаційно-педагогічні умови гендерного виховання дітей молодшого шкільного віку: удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних походів; використання результатів гендерного аналізу підручників; організація виховального процесу на принципах гендерного рівності.

Summary

The article presents organizational and pedagogical conditions of gender education school-age children: improving education through the implementation of the content of contemporary gender campaigns, the use of gender analysis of textbooks, organization of educational process on the principles of gender equality.

Ключові слова: гендерне виховання, організаційно-педагогічні умови, учні молодшого шкільного віку.

Ключевые слова: гендерное воспитание, организационно-педагогические условия, ученики младшего школьного возраста.

Key words: gender upbringing, organizing-pedagogical conditions, younger school age.

Подано до редакції 04.10.2011.

УДК 371.382.033

©2012

Парфілова С.Л.

СТВОРЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ПОШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі перед школою ставиться задача формування у школярів таких якостей особистості, які необхідні працівнику сучасного виробництва: активність, самостійність, ініціативність. У зв'язку із цим великої актуальності набуває проблема активізації навчально-пошукової діяльності учнів та найбільш ефективного застосування всіх методів і засобів для її вирішення.

Перевіреною формою активізації навчально-пошукової діяльності учнів є проблемне навчання. Останнім часом воно набуло більш глибокого теоретичного обґрунтування і достатньо широкого розповсюдження. Проте, багато його питань залишаються не розробленими, теорія проблемного навчання знаходиться в процесі становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У розвитку теорії проблемного навчання є ціла низка фундаментальних досліджень. Різні аспекти проблемного навчання висвітлено в роботах психологів – А.В.Брушлінського, В.В.Давидова, А.М.Матюшкіна, Д.Б.Ельконіна; дидактів – Д.В.Вількеєва, І.Я.Лернера, М.І.Махмутова, М.М.Скаткіна; методистів – Н.Г.Дайрі, М.К.Ковалевської, М.М.Колягіна, М.І.Кудряшева та ін. Найбільш загальні дидактичні способи створення проблемних ситуацій, які можуть бути використані при вивченні окремих навчальних предметів висвітлені С.Ф.Жуйковим, І.Я.Лернером, М.І.Махмутовим, І.К.Тарасенко, В.А.Щеневим.

Формулювання цілей статті... Як вважає В.Ф.Калошин, суть проблемного навчання полягає у створенні перед учнями проблемних ситуацій, їх усвідомленні, сприйнятті та розв'язанні у процесі спільної діяльності учнів і вчителів [1, с. 33].

Метою даної статті є розкриття прийомів створення проблемних ситуацій і постановка навчальних проблем у процесі навчально-пошукової діяльності молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Проблемна ситуація – особливий вид мислительної взаємодії об'єкта і суб'єкта – характеризується своєрідним психічним станом, який виникає в учнів у результаті усвідомлення інформаційно-пізнавальної суперечності та зумовлює необхідність знайти ("відкрити") раніше не відомі йому знання, закономірності, способи дії з метою узгодження, пояснення суперечності [2]. Такій ситуації властивий специфічний емоційний стан – подив, зацікавленість, бажання подолати утруднення тощо.

Створюючи на уроці проблемну ситуацію, потрібно чітко уявляти її цілі, а саме: розкрити перед учнями інформаційно-пізнавальну суперечність, збудити в них пізнавальний інтерес, поставити учня перед потужним пізнавальним утрудненням, яке активізувало б його пошукову діяльність.

У теорії проблемного навчання відомі три принципово різних способи створення проблемної ситуації:

- учитель особисто загострює суперечність і повідомляє навчальну проблему;
- учні цілком самостійно усвідомлюють суперечність і формують проблему;
- учитель у ході діалогу спонукає учнів до усвідомлення суперечності та формулювання навчальної проблеми [3, с. 285-286].

В ході експериментального дослідження нами створювалися проблемні ситуації на етапі постановки навчальної проблеми у процесі навчально-пошукової діяльності учнів 4-х класів.